

Forum

Herr Redaktör

Renforskning i Norden

När nu renforskningen här i Norden har begävt med en egen tidskrift för publicering av vetenskapliga arbeten - mig veterligt den första i sitt slag i världen - bör den också kunna tjäna som ett naturligt forum för fortlöpande debatt kring renforskningen som sådan, dess förutsättningar och villkor, mål och medel, och inte minst forskningspolitiken sådan den tar sig uttryck i ord och handling utgående från den politiska maktens boningar. I en redaktionell programförklaring i Rangifer nr. 1 har redaktören redan uttalat ambitionen att hålla tidskriftens spalter öppna för en sådan debatt.

Jag vill begagna mig av denna möjlighet för en liten personlig betraktelse kring renforskningens nuvarande status och skönjbara utvecklingstendenser i våra tre nordiska länder med renforskning. Jag avser då i första hand de basresurser (personella och institutionella) som respektive land synes vara beredda att ställa till renforskningens förfogande.

Min syn på forskningen bygger på den fasta övertygelsen att utan en kvalificerad forskning kommer rennäringsen på sikt att degenerera och förslummas och utgöra ett allt sämre försörjningsunderlag för allt färre näringsutövare och fungera allt sämre som grund för en levande samekultur.

Innan jag går in på sakfrågan vill jag spika följande renforskningspostulat (postulat = självklart påstående). Jag påstår sålunda:

- att renforskningens syfte är att, inom ramen för tillgängliga betesarealer, utveckla förutsättningar för en ökad produktion av renkött och biprodukter av hög kvalitet och därigenom förbättra försörjningsunderlaget för näringsen utövare
- att renforskningen skall vara strikt inriktad mot klart definierade och relativt näraliggande mål
- att renforskningen skall bedrivas i nära samverkan med näringen och vara baserad på en förtrogenhet med näringsen villkor och problem
- att rennäringsen har rätt att kräva i princip lika kvalificerad forskningshjälp som andra husdjursnäringar
- att även renforskningen därför måste tillåtas dra kostnader i form av tjänster, lokaler, utrustning, drift etc. i likhet med annan husdjursforskning
- att renforskningen skall initiera och med sin sakkunskap stödja sådan forskning av grundläggande karaktär, som dels är av betydelse för den tillämpade forskningen, dels bäst utföres av forskare på universitetens teoretiska ämnesinstitutioner
- att renforskningen skall kunna ställa för renar anpassade lokaler, basutrustning och teknisk personal till förfogande för sådan forskning
- att renforskningen därför bör förses med försöksanläggningar av sådan klass att kvalificerad forskning där kan bedrivas i en godtagbar arbetsmiljö

Den egentliga anledningen till att jag fattat pennan är en fördragning vid NOR's senaste sammanträde av renforskningens nuläge i de tre medlemsländerna vad gäller organisation och basresurser.

Jag skall här först ge ett kort sammandrag av presentationen och därefter ta upp ett par inslag, som jag finner illavarslande med tanke på renforskningens framtida ställning.

Finland har tre fasta forskningstjänster men en betydande forskningsinsats görs också av enskilda forskare vid olika vetenskapliga institutioner. En kommitté arbetar sedan ett år med en utredning om renforskningens framtida organisation och om tillskapandet av en forskningsstation. Idag disponerar man fältstationen Kamanen vars ägare, Renbeteslagens Förbund, är en ren näringsorganisation med politisk tyngd och klart ådagalagd forskningsorientering.

Norge har två fasta forskartjänster. Man disponerar forskningsstationen i Lødingen och fältstationen i Kautokeino. Reindriftsadministrationen och renforskningen är numera en enhet. Reindriftschefen föreslår att den fasta personalen utnyttjas till klart målinriktade projekt som kan genomföras på fältstationen och vid sidan av detta köpa forskningstjänster av Tromsø Universitet.

Sverige har två fasta forskartjänster, en statsvetarinär vid SVA och en statsagronom vid SLU. Den senare är chef för Renforsöksavdelningen som av

institutionella resurser endast har tjänsterum och fältstationen Kuolpa förutom de på arbetsmarknadsmedel grundade verksamheterna i Storuman och Arvidsjaur. Något beslut om byggande av en renforskningsstation har ej fattats.

Min kommentar:

Även om tonen i den officiella *finska* redovisningen var återhållsam så spårade man där en försiktig optimism i synen på framtiden, enkanterligen möjligheterna att få till stånd en forskningsstation. Mycket betyder naturligtvis Renbeteslagens Förbunds aktiva intresse för saken. För renforskningens framtid i Finland hyser jag därför inte några större bekymmer.

I Norge har man lagt rennäringsadministrationen och renforskningen under en hatt, en kombination som jag i princip anser vara synnerligen diskutabel. Även i Sverige höjs röster för denna form av ohelig allians. Administration och forskning må gärna gå hand i hand men, enligt min mening, som jämbördiga storheter, var och en med sitt mandat, våsenskilda från varandra, att ta ansvar för.

Givetvis skal en målinriktad forskning styras i första hand dock av sina avnåmare, men naturligtvis också av den eller dem som betalar fiolerna. På motsvarande sätt styrs eller påverkas administrationen och rådgivning. Goda och nära relationer hjälper båda att lösa sine uppgifter.

Om jag har förstätt det hela rätt, innebär reindriftchefens förslag att Lødingen läggs ned utan att ersättas av något motsvarande eller bättre. Lødingen har ur en blygsam början vuxit till en institution, unik inte bara i Norden utan i världen (med reservation för att jag inte känner de ryska förhållandena särskilt väl). Unik inte bara för de arbeten som i en strid ström utgått därifrån utan även för det tekniska renforsökskunnande och den renvetenskapliga tradition som där vuxit fram. Man blandade där också på ett lyckosamt sätt institutionsförsök med fältstudier. Jag vet att för många av oss inom och utom Norden som arbetat med vidbörande problem har Lødingen framstått som något av en symbol för RENFORSKNING.

Jag inser att renforskningen alltid måste lita till «köpta» tjänster när det gäller forskning av s k grundläggande karaktär, men jag vill varna för övertro på den lösningen. Forskningen är, låt oss se den sanningen i vitögat, som så mycket annat i samhället i grunden opportunistisk, modebeto-

nad. Där pengarna finns åt det hållet dras forskningen som malen till ljustet.

Vad händer när oljeplattformarnas Norge börjar oro sig för den marina ekologin, när örönmärkta oljemiljoner börjar rulla in i forskningsfonderna? Inte lär det då finnas mycket tid, plats och intresse till övers för renforskning vid institutioner med näsa för hur vinden blåser.

Med risk för att anses förmäten vågar jag ändå uttala den förhoppningen att man på norsk sida skall finna den ekonomiska och organisatoriska lösningen för ett liksom fågel Fenix ur askan återuppståndet Lødingen på den plats man finner lämplig.

I Sverige står forskningen institutionellt och personellt och stampar på samma fläck ännu tio år efter sin tillblivelse. Trots det positiva mottagande som tanken på en forskningsstation i Vindeln har fått i utredningar och remissinstanser har något beslut i saken inte tagits. Renforsöksavdelningen är fortfarande lokalt splittrad och utan fasta institutionella resurser (så när som på tjänsterum). Detta är en i längden ohållbar situation. Statsmakterna måste ge besked både vad gäller bemanning och fasta resurser. Risken för att ambitionsnivån skall sjunka och sysselsättningen bli ett självändamål är påtaglig om man ständigt måste jaga tillfälliga nödlösningar.

I de yttersta av dessa dagar lär den svenska riksdagens jordbruksutskott ha ställt sig bakom kravet på en förstärkning av renforskningens resurser. Frågan bör därmed, mänskligt att döma, ha kommit ett stycke närmare sin lösning.

För säkerhets skull vill jag till sist upprepa att vad ovan sagts är helt och hållet mina egna funderingar kring sakuppgifter och tonlägen jag avlyssnat och trott mig förstå. Jag har framfört mina synpunkter i den öppna anda jag anser och hoppas att NOR skall verka och i vilken jag hoppas att också forskarkontakterna skall fungera. Efter alla mina år med praktisk renforskning känner jag både en oro och ett ansvar för dess framtid.

Jag förbliver Redaktörens förbundne

Magnus Nordkvist